

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Vtrum relatio conformitatis in quo veritas est posita, realis sit an rationis.
disp. 2.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

quiti: tum quod ea sit potissima, latissimeque pateatur etiam quod ea explicata, facile sit intelligere veritatem cognitionis sensus.

In simplici apprehensione per se, & regulariter cerni veritatem, non ita falsitatem.

Illud tamen est animaduertendum, in simplici apprehensione, saltem regulariter ac per se, solum cerni veritatem, non falsitatem. Ratio est, quoniam omnis simplex apprehensio est alicuius rei apprehensio: comparatione vero eius, quod per eam apprehenditur (sive id sit, quod cognoscens intendebat apprehendere, aut quod cognitione alia reflexa iudicat se tali simplici apprehensione apprehendisse, sive longe diuersum) est veritas in apprehensione: eò quod cernatur conformitas inter apprehensionem, & rem apprehensam. Comparatione vero eius, quod intendebat apprehendere, & non apprehendit, aut quod cognitione alia reflexa falso iudicatur eadem simplici apprehensione apprehendi, non est quidem veritas in tali simplici apprehensione: at neque est falsitas, quandoquidem neque est apprehensio illius, neque iudicium falsum de tali re, quippe cum simplici apprehensione nihil iudicetur. Dixi saltem regulariter & per se: quoniam non disputo modo, an cum aspectu oculorum apprehendimus non veros colores, quales in iride, ac nubibus apparent, in aliisve similibus euentibus, in quibus variis de causis fiunt in potentiis cognoscentibus apparitiones rerum non existentium, dicendum sit cerni per accidens falsitatem in talibus simplicibus apprehensionibus. Quia ergo in simplici apprehensione, saltem regulariter & per se, esse nequit falsitas, sed solum veritas: in compositione vero & diuisione, quibus tribuimus vnum alteri, aut vnum ab altero remouemus, potest esse indifferenter veritas ac falsitas (si enim quæ in simplici apprehensione concepta sunt, in re coniuncta sunt, compositio eorum, quæ mente fit, vera est & diuisio falsa: si vero in re non sunt coniuncta, diuisio est vera & compositio falsa) inde est quod Aristoteles 1. de interpretatione, cap. 1. & 3. de anima, cap. 6. loquutus solum de veritate, quæ eodem modo ac falsitas, modo affirmando, modo negando, inesse potest, (qualis est sola veritas enunciationum, quæ ad differentiam veritatis simplicium, solet etiã veritas cõplexa appellari) asseruerit solum in compositione & diuisione cerni. Vel, si mauis, de ea tantum veritate ac falsitate loquutum esse dices, secundum quam dicimur verè sentire ac falli. D. Thomas tam hoc loco artic. 2. quam alibi, aliter exponit Aristotelem, nempe quod intellexerit veritatem solum esse in intellectu componente & diuidente tantum in cognoscente ipsam veritatem & conformitatem, quod agrè intelligitur, difficilèque explicatur ab illius sectatoribus.

Veritas cur potius in compositione esse dicatur.

Intellectus cur à solo iudicio verus aut falsus dicatur.

Duo verò sunt hoc loco animaduertenda. Vnum est, cum compositio & diuisio esse possint, tum sine iudicio & assensu intellectus, sola apprehensione enunciationis, nondum penetrando an vera sit, tum etiam cum iudicio & assensu intellectus: utroque quidem modo cerni in ea veritatem aut falsitatem, eò quod utroque modo enunciatio sit, verumque proinde aut falsum significet: at tamen à solo iudicio denominari intellectum verum vel falsum, non verò ab apprehensione tantum enunciationis secundum se vere aut falsæ. Ratio est, quoniam solum iudicium est assertio atque assensus, vel dissensus intellectus statuentis rem aliquam ita se habere, aut non habere.

In Deo & Angelis veritatem sine compositione cerni.

Alterum est, veritatem, quæ in compositione aut diuisione intellectus nostri cernitur, cerni etiam in intellectu Angelico & diuino sine vlla tamen com-

positione: quia simplici iudicio, sine vlla compositione & diuisione, complexiones ipsas rerum iudicant: Aristoteles verò de solo nostro intellectu est loquutus. Porro iudicio diuino falsitas omnino repugnat: Angelico verò, in solis viribus naturalibus spectato, minime: quamuis difficilè admodum falli possint Angeli, qui maximo intellectus acumen sunt præditi.

DISPUTATIO II.

Verum relatio conformitatis, in qua veritas est posita, realis sit an rationis.

Quod ad relationem conformitatis diuine scientiæ cum suo obiecto primario attinet, facile est eam esse relationem rationis ostendere. Tum quod non sit inter res distinctas: Tum etiam quod in Deo, præter paternitatem, filiationem, spirationem actiuam & passiuam, quibus personæ diuine distinguuntur inter se, nulla sit relatio realis. Idem conuincit ratio proximè facta, de relationibus eiusdem scientiæ ad obiecta secundaria. Potestque id confirmari, tum quia nulla relatio Dei ad creaturas est realis. Tum etiam quoniam relationes illa conformitatis ad obiecta secundaria ex eternitate scientiæ illi conueniunt, eodemque modo respiciunt res quando existunt, ac quando non existunt, & ea quæ numquam erunt, sicut ea quæ in aliqua differentia temporis sunt: quod valde alienum est à realibus relationibus.

Veritatis relatio in Deo est rationis.

Quod attinet ad relationem conformitatis inter intellectum creaturæ cognoscentem, & obiectum à quo cognitio mensuratur, idem etiam potest ostendi primò. Quoniam relatio illa æquè est ad rem existentem ac non existentem: conceptus quippe, quem formamus de rosa, æquè verus est, & rosæ conformis, siue rosa existat, siue non existat: & iudicium, quo iudico, equum esse animal, tam verum est, & conforme obiecto, siue equus existat, siue non existat: relatio autem, quæ eodem modo respicit extremum, quando existit, ac quando non existit, non est realis. Secundò, æquè verum est iudicium quo iudico, hominem non esse lapidem, ac illud quo iudico, eum esse animal: sed conformitas illius primi, cum non sit cum aliquo esse, sed cum non esse, non potest esse relatio realis: ergo neque conformitas secundi iudicij erit relatio realis. Tertio, relatio conformitatis, quæ cernitur ex parte obiecti tantum mensuræ, non est realis, etiam si obiectum existat: ergo neque ea, quæ ex parte conceptus mensurati cernitur, erit realis. Consequenter videretur bona: antecedens verò probatur, quoniam relatio conformitatis naturæ humanæ cum conceptu, quem de ea format intellectus, est rationis, etiam quando natura humana existit: quod probatur, tum quia est quantum prædicabile respectu naturæ humanæ in commune, & conuenit illi primò: omne autem accidens reale quantum prædicabile ex Porphyrio cap. de commun. conuenit superioribus per indiuidua: tum etiam quia quodcumque accidens reale conuenit propriè superiori, conuenit etiam propriè alicui inferiori: at verò conformari cum conceptu, quem de natura humana format intellectus, conuenit solum naturæ humanæ in commune, & non alicui indiuiduorum ipsius.

In intellectu creato est etiam eadem relatio rationis.

Tota ergo difficultas disputationis propositæ est circa relationem conformitatis creaturarum cum arte diuina, qua conditæ sunt, & quæ ipsarum est mensura. Ferrariensis 1. contra gentes, cap. 60. & quidam

Veritas realis relatio in se.

quidam alij censent esse realem: tamen si relatio alia, quae responderet ex parte artis divinae, sit rationis: eò quòd Deus capax non sit relationis realis ad creaturas. Quemadmodum, inquit, relatio servitutis creaturarum ad Deum est realis: contra verò relatio dominij, quae ex parte Dei respondet, est rationis.

Parti affirmanti suadetur primo.

Probant verò hanc suam sententiã primò. Quoniam veritas, seu conformitas arte facti cum arte humana, qua fabricatum est, est relatio realis, non solum ex parte arte facti, sed etiam ex parte artis, atque ideae qua est confectum: etenim in artifice humano ars, & idea sunt veræ causæ reales arte facti: ars quidè causa efficiens, idea verò causa exemplaris: ergo veritas, ac cõformitas creaturarum cum arte atque idea divina, erit etiam relatio realis in creaturis, esto ex parte Dei non respondeat ei relatio realis, sed rationis.

Secundò.

Secundò, quoniã omnis relatio, cuius ratio fundandi est actio realis, est relatio realis ex parte creaturae: sed eiusmodi est relatio veritatis ac conformitatis creaturarum cum arte divina: quippe cum ratio fundandi huiusmodi relationem sit actio, qua producuntur creaturae: ergo est relatio realis.

Parti oppositi in praesens.

Mihi verò semper visum est longè probabilius, relationem illam esse rationis. Primò, quoniam, ut dicemus, relatio illa est passio entis creati, aut certè per illam completur ratio veri, quae est passio entis creati: nulla autem passio entis creati in commune, quoad id, quod addit supra ens reale, esse potest aliquid reale, ut 4. Metaphysicæ ostendimus: quippe cum subiectum includi nequeat in passione quoad id quod passio addit supra subiectum: neque intelligi queat, quo pacto rationi toti entis realis creati in commune addi possit tamquam passio, aut completivum passionis illius, aliquid creatum reale: illud namque continebitur sub ratione illa entis realis creati in commune, & per consequens non superaddetur toti rationi formali entis creati tamquam passio, aut completivum eiusmodi passionis. Secundò, quoniam si relatio conformitatis, quam verum, quod est passio entis realis creati in commune, dicit formaliter, esset realis, daretur processus infinitus in rationibus formalibus realibus. Etenim à ratione conformitatis, quae est in Socrate, flueret alia ratio conformitatis, quia ipsa, tamquam quid reale creatum, conformaretur arti divinae, & ab ista, alia, atque ita in infinitum.

Ad primum argumentum.

Ad primum ergo argumentum in oppositum negandum est antecedens. Ad probationem dicendum est, solum probare relationes causae, & effectus, quae vernuntur inter artem, aut ideam, & arte factum, esse relationes reales, & pari etiam ratione, relatione effectus creaturarum ad artem divinam, tamquam ad causam effectricem, esse relatione realem, quod libenter concedimus, at verò relatio conformitatis cum arte, in qua posita est veritas arte facti, est ratio longè diversa à relatione effectus ad causam. Relatio namque effectus in eo posita est, quòd res habeat suum esse ab eo, cuius dicitur effectus: conformitas verò in eo est sita, quòd esse, quod habet effectus, commensuretur arti tamquam suae regulae, & sit tale, quale cogitatione, regulisve artis iudicatum est debere esse futurum: quae relationes longè diversae sunt inter se. Quo loco animadvertere, cum relatio effectus non producat, sed producat ad productionem effectus, vtrique ex eo, quòd sit realis, non sequi dari processum in infinitum in relationibus effectus ad causam. At verò cum relatio conformitatis, si sit quid reale, seipsa sit quid conforme arti divinae, qua producat ad

A productionem alterius, (aliis aliquid reale non haberet rationem veri, quod est absurdum) efficitur, ut si relatio conformitatis ad artem divinam esset quid reale, daretur in relationibus realibus infinita progressio.

Ad secundum.

Ad secundum neganda est maior translatio, namque columna ex parte sinistra in dexteram est ratio fundandi relationem dexteri, quae resultat in columna: & tamen relatio illa non est realis, sed rationis.

DISPUTATIO III.

B *Verum veritas dicat solam relationem conformitatis cum sua regula, & mensura.*

Q Vidam amplectuntur partem affirmantem, quam confirmare possunt.

Parti affirmanti argumentum primum.

Primò, quoniam si veritas ultra relationem conformitatis includeret id, in quo cernitur ea relatio, nempe entitatem, aut cognitionem, sequeretur veritatem non esse passionem entis: quippe cum nulla passio suum subiectum in se includat.

Ad secundum.

Secundò, quia sequeretur hanc propositionem non esse concedendam: *cognitio, qua assentior, hominem esse animal, est vera: non secus atque hec non est concedenda: calor est calidus: eò quòd concretum de suo abstracto non affirmetur.* Consecutio probatur, quoniam nomen, *cognitio*, est abstractum: verum autem est concretum: si ergo veritas talis cognitionis includeret in se ipsam cognitionem, concretum de abstracto affirmaretur.

Capreolus verò in 1. dist. 19. q. 3. Ferrariensis 1. contra gentes, cap. 60. & quidam alij censent, veritatem dicere non solum relationem conformitatis, sed etiam entitatem aut cognitionem, in qua cernitur. Id quod satis innuit D. Thomas, cum alibi, tum quaest. 1. de veritate artic. 8. ubi ait: *Veritas rerum existentium includit in sua ratione entitatem earum, & superaddit habitum ad aequationem, hoc est, conformitatis.*

Parti neganti suadetur primum.

Potest verò probari hac sententia. Primò, quoniam Deus in Scripturis sacris dicitur veritas, sicut & bonitas, iuxta illud Ioan. 14. *Ego sum via, veritas, & vita: sed si veritas esset sola relatio conformitatis, haec esset falsa: Deus est veritas: quippe cum sit fallum dicere Deum esse relationem conformitatis: ergo veritas non dicit solam conformitatem, sed cognitionem suo obiecto ut mensura conformem, aut entitatem conformem suae arti & regulae.*

Secundum.

Secundò, veritas est perfectio simpliciter, quam melius est in vnoquoque esse, quam non esse: & est bonum intellectus: ergo non dicit solam relationem, sed cognitionem, aut entitatem conformem.

Tertium.

Tertio, de quavis cognitione obiecto conformi dicere consequimur, *haec est veritas: huiusmodi autem loquutio esset falsa, nisi veritas esset ipsamet cognitio obiecto conformis, à qua intellectus diceretur verus: ergo veritas non dicit solam relationem conformitatis.*

Vtrique parti suadetur primum.

Vtraque sententia defendi potest, tamen si posterior videatur verior, & consonantior Scripturis. Qui ergo eam voluerit defendere, ad primum argumentum prioris opinionis concedat id, quod inde inferatur, si sit sermo de passione proprie dicta: si verò sit sermo de passione minus proprie accepta, prout id dicitur passio, quod recipitur cum aliquo, & ab eo aliquo modo distinguitur, ut de bono dicebamus supra quaest. 5. neget illud sequi: eo namque modo verum est passio entis, quo quaest. 5. explicata